

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania O. M. (poprzednio reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego J. G.)

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w [...]

o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 27 marca 2024 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie

z dnia 22 kwietnia 2022 r., sygn. akt VII Ua 104/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Krakowie, wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2022 r., oddalił apelację wnioskodawcy O. M. od wyroku Sądu Rejonowego w Chrzanowie z dnia 16 września 2021 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w [...] z dnia 20 listopada 2020 r., mocą której nie zaliczono go do osób niepełnosprawnych.

Sąd Okręgowy w pełnił podzielił ocenę prawną Sądu pierwszej instancji i ustalone przez ten Sąd okoliczności. W ocenie Sądu Okręgowego, występująca u

wnioskodawcy jednoocześnie nie spełnia przesłanek medycznych do uznania go za osobę niepełnosprawną z powodów dysfunkcji narządu wzroku. Ponadto wnioskodawca nie spełnia przesłanek społeczno-ekonomicznych, pozwalających na uznanie go za osobę niepełnosprawną z tego powodu. Może on bowiem funkcjonować na tzw. otwartym rynku pracy, z uwzględnieniem ograniczeń powodowanych przez posiadane schorzenie. Odwołujący się nie wymaga również wsparcia osoby trzeciej w uczestnictwie w życiu społecznym.

Skargę kasacyjną wywiódł pełnomocnik odwołującego się, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości. We wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania wskazał, że Sąd Okręgowy dokonał błędnej interpretacji przepisów oraz odmówił przeprowadzenia dodatkowych dowodów. Za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania przemawia również wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., wydany przez Sąd Rejonowy dla Krakowa Nowej – Huty w Krakowie (IV U 842/16/N) ustalający, że O. M. jest osobą niepełnosprawną z powodu przyczyny oznaczonej kodem 04-0, kryterium niepełnosprawności: konieczność stałego współudziału na co dzień opiekuna w procesie leczenia, rehabilitacji i edukacji a stan zdrowia chłopca zupełnie się nie zmienił i nie uległ żadnej poprawie do obecnego czasu i do momentu w którym swoje orzeczenia w tym przedmiocie wydały sądy powszechne w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może być przyjęta do merytorycznego rozpoznania.

W sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne, a przynajmniej skarżący takiego problemu prawnego nie zbudował. W odniesieniu do przesłanki przedsądu wyrażonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy wskazać, że istotnym zagadnieniem prawnym jest wyłącznie problem o charakterze prawnym, a nie faktycznym lub wynikającym ze stwierdzonych przez skarżącego uchybień sądu. Istotne zagadnienie prawne nie może być również redukowane do wykładni przepisów stanowiących podstawę wydanego rozstrzygnięcia. Przedstawiony przez

skarżącego schemat wnioskowania nie składa się na jakikolwiek problem prawny, chyba że za niego uzna się odmienne spojrzenie na ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. O treści prawa materialnego decyduje stan faktyczny, ten zaś wiąże Sąd Najwyższy. Stąd wszelkie próby zbudowania zagadnienia prawnego pod pozorem odmiennej oceny materiału dowodowego są skazane na niepowodzenie. W tej sytuacji uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie kreuje nowego problemu prawnego, lecz stanowi polemikę z rozważaniami Sądu odwoławczego.

Ustawodawca dokonuje szczegółowej charakterystyki zasad zaliczania do poszczególnych stopni niepełnosprawności. I tak, zgodnie z art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 100), niepełnosprawność jest trwałą lub okresową niezdolnością do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Ustawodawca charakteryzuje zatem niepełnosprawność za pomocą trzech elementów: 1) biologicznego (zdrowotnego) w postaci naruszenia sprawności organizmu, 2) społecznego, pojmowanego jako niezdolność do wypełniania ról społecznych i 3) ekonomicznego (zawodowego), będącego szczególną postacią niezdolności do wypełniania ról społecznych, jaką jest niezdolność do pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2018 r., I UK 255/17, LEX nr 2508633), ale nie chodzi o niezdolność do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291), lecz jako niezdolność do wykonywania zatrudnienia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 386/02, OSNP 2004 nr 12, poz. 213 oraz z dnia 28 stycznia 2004 r., OSNP 2004 nr 19, poz. 340). Oznacza to, że istotą niepełnosprawności jest niezdolność do wypełniania ról społecznych. Niezdolność, według potocznego rozumienia, oznacza brak siły umożliwiającej działanie lub brak możliwości działania (A. Żak: Prawne pojęcie niepełnosprawności: „Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej” 2003–2004, s. 349 i cyt. tam orzecznictwo). W dalszej kolejności niepełnosprawność oznacza niezdolność do pracy.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej do realizacji celów określonych tą ustawą ustalono trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany oraz lekki. Przesłanki wymagane do zakwalifikowania zainteresowanego do każdego z tych stopni zawiera art. 4 tej ustawy. Stosownie do art. 4 ust. 1 do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. W myśl art. 4 ust. 2 do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Natomiast według art. 4 ust. 3 do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Analiza przesłanek określonych w każdym ze stopni niepełnosprawności (art. 4 ust. 1-3 ustawy o rehabilitacji zawodowej) wskazuje, że trzy elementy charakteryzujące niepełnosprawność, zawarte w definicji tego pojęcia (art. 2 ust. 10 ustawy), występują także w ramach poszczególnych stopni niepełnosprawności (zob. B. Korczyńska: Nowy system orzekania o niezdolności do pracy i stopniu niepełnosprawności, Kontrola Państwowa 1999, nr 4, s. 75). I tak: (-) element biologiczny (medyczny) występuje w stopniach znacznym i umiarkowanym, gdzie jest mowa o osobie „z naruszoną sprawnością organizmu” (art. 4 ust. 1 i 2) i w stopniu lekkim, gdzie mowa o osobie „o naruszonej sprawności organizmu” (art. 4 ust. 3); (-) element ekonomiczny określony został przez zaliczenie do stopnia znacznego i umiarkowanego osoby „niezdolnej do pracy albo zdolnej do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej” (art. 4 ust. 1 i 2), a do lekkiego osoby o „obniżonej zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką

wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną” (art. 4 ust. 3); (-) element socjalny przez zaliczenie do znacznego stopnia osoby „wymagającej, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji” (art. 4 ust. 1), do stopnia umiarkowanego osoby „wymagającej czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych” (art. 4 ust. 2), a do lekkiego osoby „mającej ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne” (art. 4 ust. 3). Co istotne, elementy te występują w każdym ze stopni niepełnosprawności z różnym nasileniem i w różnych konfiguracjach, aby w ten sposób wyodrębnić cechy odróżniające poszczególne stopnie od siebie i aby nadać im odpowiednią gradację. Innymi słowy, poszczególne stopnie niepełnosprawności wymienione w art. 4 ust. 1-3 ustawy o rehabilitacji zawodowej różnią się między sobą konfiguracją trzech elementów (biologicznego, ekonomicznego i socjalnego) oraz ich natężeniem, czemu ustawodawca dał wyraz między innymi za pomocą spójników (funktorów), użytych w poszczególnych ustępach art. 4.

Uwzględniając powyższe uwagi ogólne na temat elementów składowych ustawowego pojęcia niepełnosprawności należy podkreślić, że Sąd drugiej instancji uznał, że w przypadku skarżącego nie tylko sama jednoocność nie spełnia przesłanek medycznych do uznania go za osobę niepełnosprawną, ale również nie spełnione zostały przesłanki społeczno-ekonomiczne, pozwalające na uznanie go za osobę niepełnosprawną z powodów dysfunkcji narządu wzroku. Może on bowiem funkcjonować na otwartym rynku pracy, z uwzględnieniem, oczywiście ograniczeń spowodowanych schorzeniem. Odwołujący się nie ma przy tym zniesionej zdolności do samodzielnej egzystencji, nie wymaga wsparcia osoby trzeciej w uczestnictwie w życiu społecznym, nie potrzebuje pomocy innej osoby, aby dokonać określonych czynności w sprawach urzędowych, handlowych oraz w innych aspektach życia społecznego. Z tych powodów nie mógł być on uznany za osobę, nawet częściowo lub okresowo, zależną od otoczenia, w stopniu uzasadniającym zaliczenie go choćby do lekkiego stopnia niepełnosprawności, nie wspominając już o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Artykuł 4a ustawy o rehabilitacji zawodowej odmiennie niż art. 4 tej ustawy definiuje niepełnosprawność u osób do 16-tego roku życia. O ile bowiem art. 4 w kolejnych ustępach określa trzy stopnie niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany i lekki), a nadto niezdolność do samodzielnej egzystencji, do których zalicza się osoby, które ukończyły 16-ty rok życia, o tyle zgodnie z art. 4a ust. 1, osoby, które nie ukończyły 16-tego roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Kryteria oceny niepełnosprawności u tych osób określa z kolei, wydane na podstawie art. 4a ust. 2 ustawy, rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia. Niepełnosprawność dziecka orzeka się na czas określony, jednak na okres nie dłuższy niż do ukończenia przez dziecko 16. roku życia. Istniejąca po tym okresie niepełnosprawność będzie potwierdzana orzeczeniem o jednym ze stopni niepełnosprawności. Stąd wyrok Sądu Rejonowego z dnia 9 lutego 2017 r., nie wpływał na treść rozstrzygnięcia w sprawie o uznanie skarżącego za osobę niepełnosprawną w rozumieniu art. 2 ust. 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej.

Na marginesie można dodać, że współczesnym zadaniem polityki społecznej państwa wobec niepełnosprawnych obywateli jest stwarzanie warunków uczestnictwa we wszystkich aspektach życia społecznego i gospodarczego. Celem nadrzędnym jest tutaj włączenie do społeczeństwa przez usamodzielnienie osób niepełnosprawnych, zapewnienie dostępu do instytucji publicznych i stworzenie możliwości korzystania z wszelkich uprawnień oraz realizacji obowiązków na równi z pozostałymi członkami społeczeństwa (zob. A. Kurzynowski: Osoby niepełnosprawne w polityce społecznej [w:] Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych. Drogi do integracji, (red.) J. Mikulski, J. Auleytner, Warszawa 1996, cyt. za: B. Kołaczek: Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych, Warszawa 2010, s. 29).

W podsumowaniu należy podkreślić, że dokonane przez Sąd Okręgowy mechanizmy wykładni prawa nie odbiegają od przedstawionego standardu. Z tych względów nie można doszukać się wskazanej podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, niezależnie od sytuacji faktycznej, w jakiej znajduje odwołujący się i dozy współczucia, jaką należy obdarzyć osobę dotkniętą określonym schorzeniem i ograniczeniami wynikającymi z tego tytułu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

Nadto, z uwagi na to, że pełnomocnik odwołującego się w skardze kasacyjnej nie zawarł wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z tytułu pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, Sąd Najwyższy nie orzekł o kosztach tej pomocy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2017 r., I CZ 94/17, LEX nr 2405848). Za taki wniosek - wymagany według przepisu § 3 rozporządzenia z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. 2016 r., poz. 1714) - nie może być uznany zwrot „wnoszę o rozstrzygnięcie o kosztach procesu”, gdyż tego rodzaju sytuacja miałaby miejsce dopiero w razie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i następnie uchylenia zaskarżonego wyroku. Do tego zaś etapu sprawy nie doszło.

[SOP]

[ms]